

21. 3. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nové pojetí moderace smluvní pokuty podle Nejvyššího soudu

Rozsudkem ze dne 11. ledna 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022, se velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu významně odklonil od své dosavadní rozhodovací praxe a zásadně změnil pohled na podmínky a posuzování moderace smluvní pokuty.[1]

Zákonná východiska a dosavadní rozhodovací praxe

Dlužník se podle § 2051 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, v platném znění ("OZ"), může domáhat u soudu snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované smluvní povinnosti, a to až do výše vzniklé škody způsobené porušením smluvní povinnosti, na niž se smluvní pokuta vztahuje. Toto ustanovení míří na ochranu dlužníka před nepřiměřenými smluvními pokutami, kterou zákonodárce ponechává v konkrétním případě na uvážení soudů. Ochrana dlužníka je zde upřednostňována před zájmy věřitele, resp. před právní jistotou a smluvní autonomií stran.[2]

Dosavadní soudní praxe se přikláněla k názoru, že se přiměřenost smluvní pokuty posuzuje vzhledem ke konkrétnímu znění samotného smluvního ustanovení o smluvní pokutě. Uvážení soudů bylo tak při moderaci výše nepřiměřené smluvní pokuty ohraničeno pouze výší škody (pod kterou nelze pokutu snížit), jež by vznikla věřiteli porušením povinnosti utvrzené smluvní pokutou.[3]

Absence zákonných kritérií poskytovala soudům široký prostor pro posuzování přiměřenosti smluvní pokuty. To vycházelo z posouzení okolností konkrétního případu, zejména důvodů, které ke sjednání výše smluvní pokuty vedly. Ke skutečnostem nastalým po sjednání smluvní pokuty se již při hodnocení (ne)priměřenosti smluvní pokuty nepřihlíželo.[4]

Nové pojetí moderace a argumenty pro jeho přijetí

Kritika dosavadního přístupu soudů vychází z toho, že jen z okolností existujících v okamžiku sjednání smluvní pokuty nelze přiměřenost ujednané smluvní pokuty bez dalšího určit. Různá intenzita a závažnost porušení smluvní povinnosti utvrzené smluvní pokutou mohou v konkrétním případě vést ke zcela rozdílným závěrům o přiměřenosti uplatněného nároku na smluvní pokutu.[5]

Velký senát se přiklonil k názoru, že aplikace dřívější judikatury není účelná a možná, přestože je § 2051 OZ téměř shodný s § 301 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník. Podle Nejvyššího soudu je v daném ohledu nutno přihlídnout k jiné systematice a východiskům OZ.

V tiskové zprávě Nejvyššího soudu k novému rozhodnutí byl zveřejněn návrh na právní větu, jenž byl v tomto znění předložen k projednání evidenčnímu senátu civilního kolegia ke schválení: *"Přiměřenost smluvní pokuty ve smyslu § 2051 o. z. se posuzuje s ohledem na to, **jakým způsobem a za jakých okolností nastalo porušení smluvní povinnosti** utvrzené smluvní pokutou a **v jaké míře se dotklo zájmů věřitele**, které měly být sjednáním smluvní pokuty chráněny. Soud nezkoumá nepřiměřenost ujednání o smluvní pokutě, nýbrž nepřiměřenost konkrétního nároku na smluvní pokutu. Přihlédne přitom **nejen k okolnostem známým již v době sjednávání** smluvní pokuty, ale **též okolnostem, které zde byly při porušení smluvní povinnosti, jakož i***

k okolnostem, které nastaly po jejím porušení, mají-li v porušení smluvní povinnosti nepochybně původ a byly-li v době porušení povinnosti předvídatelné.” [6] (pozn.: zvýrazněno autorem textu).

Moderace smluvní pokuty tedy má být nově posuzována na základě konkrétního nároku věřitele na smluvní pokuty, a to při zohlednění jak okolností v době sjednání smluvní pokuty, tak okolností nastalých při a po porušení smluvní povinnosti.

Funkce smluvních pokut

Každá smluvní pokuta zastává funkci preventivní, když vytváří na dlužníky tlak na splnění zajištěné smluvní povinnosti. Smluvní pokuta může dále plnit funkci paušalizační nebo sankční, případně obě tyto funkce zároveň.

Posuzování funkce smluvní pokuty bylo rovněž dotčeno novým výkladem Nejvyššího soudu, podle kterého smluvní pokutě podle OZ nemůže být automaticky bez dalšího připisována sankční funkce.

Pokud se jedná o paušalizační smluvní pokuty, pro jejichž (ne)přiměřenost hraje roli výše vzniklé škody, tak podle Nejvyššího soudu již nelze nadále přijímat dřívější výklad, že konkrétní škoda vzniklá věřiteli nehraje pro úvahy o moderaci žádnou roli. Naopak rozsah škody, kterou věřitel utrpěl v důsledku porušení smluvní povinnosti a k jejíž kompenzaci pokuta cílí, má zásadně určovat míru, v jaké byl narušen jeho zájem. Svou roli mohou hrát rovněž okolnosti relevantní z hlediska posuzování nároku na náhradu škody (např. spoluzavinění, porušení povinnosti věřitele zakročit k odvrácení škody apod.).

U ryze sankční smluvní pokuty naopak nadále nemá být výše škody významnou okolností.

Postup soudu při moderaci smluvní pokuty

V citovaném rozhodnutí navíc Nejvyšší soud předestřel postup soudů při moderaci smluvních pokut, rozřazený do tří postupných fází.

a. 1. fáze: vymezení funkce smluvní pokuty

Soudy nejdříve musí za využití interpretačních pravidel § 555 a násl. OZ identifikovat funkce posuzované smluvní pokuty, nezbytné pro správné posouzení její přiměřenosti.

b. 2. fáze: posouzení (ne)přiměřenosti uplatněného nároku

Po zhodnocení účelu (funkce) smluvní pokuty soud přistoupí ke zkoumání (ne)přiměřenosti nároku na smluvní pokutu, tedy konkrétní výši uplatněné pohledávky, podle všech výše uvedených hledisek. Zohlední všechny okolnosti konkrétního případu, a to jak známé již v době sjednávání smluvní pokuty, tak okolnosti při porušení smluvní povinnosti a okolnosti nastalé později, mají-li v samotném porušení smluvní povinnosti původ.

c. 3. fáze: uplatnění/neuplatnění moderace

Pokud dospěje soud k závěru, že nárok na smluvní pokutu je přiměřený, případně nepodaří-li se mu objasnit rozsah škody způsobené porušením smluvní povinnosti, nemůže nárok věřitele na smluvní pokutu snížit. V opačném případě soud sníží smluvní pokutu na přiměřenou výši v souladu s principem spravedlnosti a ochrany dlužníka. Soud při tom přihlíží k těm funkcím, které má smluvní pokuta plnit, a k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Je přitom limitován výší škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením povinnosti, na kterou se smluvní

pokuta vztahuje.

Závěr

Nový pohled Nejvyššího soudu bezpochyby znamená významný odklon od dosavadní soudní praxe a měl by mít významný vliv na další rozhodování v oblasti moderace smluvních pokut. (Ne)přiměřenost smluvních pokut má být nově posuzována podle konkrétního uplatněného nároku věřitele na zaplacení smluvní pokuty, a to podle všech okolností, které smluvní vztah doprovázely, včetně okolností nastalých při porušení zajištěné smluvní povinnosti a okolností následných.

Lze očekávat, že odklon od dosavadní rozhodovací praxe bude do budoucna klást větší nároky na věřitele, jelikož budou nuceni dokazovat v případných soudních řízeních skutkové okolnosti relevantní pro úvahu soudu o přiměřenosti nároků na smluvní pokuty. Naopak nám však rozhodnutí Nejvyššího soudu popisem budoucího postupu soudů při uvážení o moderaci smluvních pokut nabízí větší předvídatelnost soudních rozhodnutí a právní jistotu, jelikož se významně zúží prostor pro volnou úvahu o (ne)přiměřenosti.

JUDr. David Mašek, Ph.D.,

advokát, partner

Marie Kortusová,

paralegal

Mašek & Partners, advokátní kancelář, s.r.o.

Ovocný trh 573/12

110 00 Praha 1

Tel.: +420 226 886 271

e-mail: office@masekpartners.cz

[1] Plné znění rozhodnutí Nejvyššího soudu je dostupné >>> [zde](#).

[2] Srov. KOLMAČKA, V. O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky. Obchodněprávní revue. 2019, č. 3, s. 57-65.

[3] Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2003, sp. zn. 32 Odo 631/2002, a na něj odkazující např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 330/2012.

[4] Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 23 Cdo 4620/2015, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 23 Cdo 5068/2014.

[5] Srov. SKOČOVSKÝ, Dominik. Soudní moderace smluvních sankcí [online]. Brno, 2019 [cit. 2023-02-23]. Dostupné >>> [zde](#). Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef ŠILHÁN.

[6] Srov. TOMÍČEK, Mgr. Petr, 2023. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu svým rozhodnutím z 11. ledna 2023 zásadně mění dosavadní pojetí moderace smluvní pokuty [online]. 27 leden 2023. Dostupné >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)